

KONKURZ NA PROFESORA PŘIROZENÉHO PRÁVA ROKU 1758

IVO CERMAN

COMPETITION FOR THE NEW PROFESSOR OF NATURAL LAW IN 1758

Even though Prague was an experimental university where natural law had been discussed and established as a chair earlier than in Vienna, the survival of the new discipline was threatened by shortsighted personnel policies. The competition for the new professor in 1758 managed to find the new holder and secure the division of the discipline between a specialized chair of public law, held by Franz Lothar Schrodt, and a chair of natural law, held by Josef Anton Schuster. It also helped to silence the Jesuit Josef Jurain who sought to compete with the faculty of law. The 1760s saw then a series of new works on natural law by the new professors. The article deals with the archival documents concerning the competition of 1758 and analyzes the contents of the printed publications. Schrodt advanced a very absolutist conception of public law.

Keywords: natural law – social contract – Enlightenment – Josef Anton Schuster – Franz Lothar Schrodt

DOI: 10.14712/23365730.2021.1

Počátky katedry přirozeného práva

Sekulární přirozené právo bylo systematicky zavedeno do výuky na univerzitách v habsburské monarchii při tereziánských reformách let 1752–1754.¹ Od tohoto okamžiku bylo budováno jako jednotný systém, jenž se měl řídit jednotnými učebnicemi předepsanými z Vídně. Ty měly nahradit domácí tvorbu učenců v provinčních městech. Podobně jako u všech nově zaváděných oborů při těchto reformách však tyto učebnice ze začátku ještě nebyly hotovy, což dávalo jistou možnost k uplatnění provinčním učencům. Jakmile však vídeňskou katedru získal Karl Anton Martini, začal v průběhu 50. a 60. let 18. století vytvářet své latinské učebnice a bylo zřejmé, že svůj úkol dokáže splnit.² Jeho aktivity, stejně jako zrušení povinnosti tisknout disertace v roce 1754,³ znamenaly útlum původní tvorby v Praze. Přesto vidíme kolem roku 1760 krátkodobé oživení literární tvorby pražských

¹ Jiří KLABOUCH, *Osvícenské právní nauky v českých zemích*, Praha 1958, s. 172; Karel BERÁNEK, *Právnícká fakulta*, in: Ivana Čornejová, *Dějiny univerzity Karlovy*, II, (1622–1802), Praha 1996, s. 137–163.

² Rudolf KINK, *Geschichte der kaiserlichen Universität zu Wien*, I, Wien 1854, s. 464–470, II/1, Wien 1854, s. 273–275 (dokument č. 90); Michael HEBEIS, *Karl Anton Martini (1726–1800). Leben und Werk*, Frankfurt am Main 1996, s. 29; Ivo CERMAN, *Lidská práva v rakouském osvícenství. Wolff, Martini a Windschgrätz*, *Český časopis historický* 111, 2013, s. 300–334; TÝŽ, *Podněty přirozeného práva*, in: TÝŽ (ed.), *Habsburkové 1740–1918. Vznikání občanské společnosti*, Praha 2016, s. 69–89, zvl. s. 73.

³ J. KLABOUCH, *Osvícenské právní nauky*, s. 72.

právníků, které ukázalo, že i zdejší učenci byli schopni původní vědecké práce. Toto oživení lze vysvětlit jako důsledek stabilizace pražské katedry po konkurzu v roce 1758, který katedře zajistil stálého držitele a ujasnil oborové vztahy s katedrou státního práva (*jus civitatis*).

Příčiny krize pražské katedry přirozeného práva tkvěly v personální politice a politických událostech. Je to paradoxní, protože Praha byla jednou z experimentálních kateder, kde se nový obor zaváděl již v roce 1748, a místní učenci se mu věnovali z vlastní iniciativy již ve 30. letech.⁴ Neaktivnější byl v tomto směru Nikolaus Ignaz Königsmann, který vytvořil systematický komentář k teoretickým otázkám, v němž ukázal, jak lze přirozené právo podle Grotia učinit přijatelným pro katolické prostředí. Bohužel se Königsmann krátce na to zdiskreditoval kolaborací s bavorsko-francouzskými okupanty Prahy, a možná právě proto mu nebyla svěřena nová katedra. Na druhou stranu nelze přehlédnout, že v hierarchii postů měla nová katedra nejnižší místo a pravděpodobně měla být určena jen pro držitele mimořádné stolice, která se nepravidelně udělovala bez přesného určení oboru. Prvním držitelem experimentální stolice přirozeného práva zřízené roku 1748 se proto stal mladý učenec Franz Bourignon,⁵ zatímco Königsmann postoupil na katedru kanonického práva.⁶ V této předběžné fázi reformy se mělo přirozené právo učit společně s obecným *jus civitatis* a lenním právem, ale od reformy let 1752–1754 bylo spojeno s výukou institucí římského práva. Tato reforma ukončila experimenty a zavedla systém kateder přirozeného práva na všech univerzitách v monarchii. Starý systém, který se řídil třemi částmi římského práva, byl definitivně nahrazen novým systémem, který členil profesury dle věcných disciplín. Od témat, jež vyučoval někdejší držitel katedry přirozeného práva, však bylo odtrženo *jus civitatis*, tedy výuka o tom, jak mají vypadat právní vztahy po uzavření společenské smlouvy, a byla pro něj založena samostatná katedra *juris civitatis et feudorum*.⁷ Jejím držitelem se stal katolický Němec Franz Lothar Schrodtt, jenž absolvoval univerzitu ve Würzburgu.⁸ Z této jihoněmecké katolické univerzity přišlo na habsburské univerzity více učenců. Prošla totiž krátce předtím osvícenskou reformou, kterou provedl kníže-biskup Friedrich Carl von Schönborn s pomocí právníka Johanna Adama Ickstatta.⁹ Mezi ně patřil tedy i Schrodtt, držitel katedry státního práva, která při systematizaci roku 1754 obdržela

⁴ IVO CERMÁN, *Nicolaus Königsmann: Natural Law in Prague before 1752*, Grotiana 41, 2020, s. 177–197.

⁵ R. KINK, *Geschichte*, sv. I/1, s. 469; J. KLABOUCH, *Osvícenské právní nauky*, s. 138.

⁶ Srov. seznamy držitelů kateder v J. KLABOUCH, *Osvícenské právní nauky*, s. 341–342.

⁷ Někdy se jeho obor označuje v pramenech jako *jus publicum universale*, tak o něm psal i ve svých publikacích.

⁸ Klabouch jej tituluje jako Franze Lothara Josefa Schrodta, ale dle svých spisů se jmenoval spíše Johann Franz Lothar Schrodtt. Srov. J. KLABOUCH, *Osvícenské právní nauky*, s. 181; Heslo *Schrodtt, Joseph Franz*, in: Constantin WÜRZBACH (Hg.), *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich*, XXXI, Wien 1876, s. 307. Stejný omyl po něm opakuje H. Slapnicka, který Klabouchovu knihu recenzoval a pak z ní tvůrčím způsobem čerpal. Srov. Helmut SLAPNICKA, *Die Lehre des öffentlichen Rechts an der Prager Karls-Ferdinand Universität bis zu ihrer Teilung 1882*, Bohemia 13, 1973, s. 222–242, zvl. s. 225.

⁹ K Würzburgu srov. Fritz KREH, *Johann Adam von Ickstatt (1702–1776). Leben und Werk eines katholischen Staatsrechtlers der Aufklärungszeit*, Zeitschrift für bayerische Landeskunde 36, 1973, s. 72–114; TÝŽ, *Leben und Werk des Reichsfreiherrn Johann Adam von Ickstatt (1702–1776)*, Paderborn 1974; Notker HAMMERSTEIN, *Aufklärung und katholisches Reich*, Berlin 1977, s. 33–73; Anton SCHINDLING, *Die Julius-Universität im Zeitalter der Aufklärung*, in: Peter Baumgarten (Hg.), *Vierhundert Jahre Universität Würzburg. Eine Festschrift*, Neustadt an der Aisch 1982, s. 77–127; TÝŽ, *Theresianismus, Josephinismus, katholische Aufklärung. Zur Problematik und Begriffsgeschichte einer Reform*, Würzburger Diözesan-Geschichtsblätter 50, 1988, s. 215–224; TÝŽ, *Bildung und Wissenschaft in der Frühen Neuzeit 1650–1800*, München 1999, s. 10; Harald DICKERHOF, *Die katholischen Universitäten im Heiligen Römischen Reich deutscher Nation des 18. Jahrhunderts*, in: Notker Hammerstein (Hg.), *Universitäten und Aufklärung*, Göttingen 1995, s. 21–48, zvl. s. 32.

„vyšší část“ přirozenoprávní nauky. Tematická látka původní katedry přirozeného práva byla po tomto rozdělení redukována na propedeutiku pro studenty v prvním ročníku, kteří si zde osvojovali základní pojmy a vztahy mezi nimi. Držitel katedry *juris naturae et institutionum* tedy plnil ve výuce obou svých oborů podobnou úlohu – učil studenty základní pojmy.

V souvislosti s touto reformou, která měla pražskou katedru stabilizovat, došlo ale špatnou personální politikou k jejímu uprázdňení. Držitel katedry Bourignon byl totiž roku 1753 povolán do Vídně jako studijní direktor právnické fakulty a katedra zůstala neobsazená.¹⁰ Teprve roku 1755 byl na ni povolán čerstvý absolvent pražské fakulty Anton Finck,¹¹ který ve svém titulu spojoval výuku institucí, přirozeného práva a právních dějin.¹² Krátce poté byl do Prahy vyslán na inspekční cestu i Bourignon, aby zde zkontroloval, jak jsou dodržována reformní nařízení, a díky tomu máme zprávu o tom, jak si ve svém úřadu vedli představitelé obou nových oborů. Bourignon hodnotí ve své zprávě¹³ kolegy Fincka i Schrodta velmi příznivě. Oceňuje jejich píli i to, že dodržují instrukci. Na Finckovi chválí, že dal včas k používání své poznámky k přirozenému právu a chystá k dokončení poznámky k institucím římského práva.¹⁴ Navíc prý vydal vlastní spis o dějinách civilního práva, čímž měl Bourignon zřejmě na mysli Finckův *Synopsis historiae legalis*¹⁵. Stejnou píli prý projevil Schrodt, u nějž ale inspektor žádné spisy neuvádí. Naproti tomu zavalil kritikou držitele stolice digest a trestního práva Dworzaka i jeho kolegu z katedry kanonického práva Dewaldta. Přitom naprosto přešel mlčením, že Jan Václav Dworzak je autorem původní práce *De aequitate naturali* z roku 1754, která pojednávala o přirozenoprávní tematice.¹⁶ Vzhledem k datu vzniku lze předpokládat, že ji sepsal ve snaze získat nově systematizovanou katedru přirozeného práva. Zkoumal v ní povahu neformální „*aequitas*“ ve vztahu k zákonné „*justitia*“. Podle Bourignonovy inspekční zprávy jsou však Dworzak i Dewaldt vinní tím, že právnické fakultě po reformě drasticky ubylo studentů. Důvodem však byla také nekalá konkurence od jezuitů, kteří prý na filozofické fakultě podlouzně vyučovali přirozené právo, a také od piaristů, kteří prý zahájili výuku na *seminarium politicum*.¹⁷ Jak uvidíme, stabilizace katedry po konkurzu roku 1758 vyřešila i tento problém. Nejvíce však studenty odrazovalo, že se studium po reformě paradoxně prodloužilo, protože před vstupem na právnickou fakultu museli absolvovat přípravné studium historie a německé výřečnosti. Tolik Bourignonova analýza z roku 1755. Krátce na to byl nadějný rozvoj katedry přirozeného práva zmařen tím, že její držitel Finck v roce 1758 nečekaně zemřel. Následně byla tematika obou kateder přirozeného a státního práva opět sloučena a výukou

¹⁰ J. KLABOUCH, *Osvícenské právní nauky*, s. 138; M. HEBEIS, *Martini*, s. 29.

¹¹ Někdy je jeho jméno uváděno v podobě Fincken.

¹² Podobně na katedře v Innsbrucku, v Praze se však historie neobjevovala v titulatuře profesora. K Finckovi srov. J. KLABOUCH, *Osvícenské právní nauky*, s. 185, jenž se však mylně domnívá, že rychlý konec jeho působení byl důsledkem nespokojenosti s jeho činností. Ve skutečnosti předčasně zemřel, zřejmě na počátku roku 1758.

¹³ Allgemeines Verwaltungsarchiv Wien, Studienhofkommission, kart. 41, sign. 5, Alleruntertanigster Bericht den gegenwertigen Zustand des Studii Iuridici auf der hohen Schule zu Prag betreffend. Wien 6. Aug. 1755, fol. 176–182.

¹⁴ Tamtéž, fol. 177rv.

¹⁵ Anton FINCK, *Synopsis historiae legalis in tres partes divisa*, Praha 1755.

¹⁶ Joannes Nepomucenus Wenceslaus DWORZAK DE BOOR, *Dissertatio iuridica de aequitate naturali*, Praha 1754.

¹⁷ Srov. Josef HAUBELT, *Seminarium politicum a Gelasius Dobner*, Československý časopis historický 27, 1979, s. 76–112.

byl dočasně pověřen Franz Lothar Schrod, profesor státního a lenního práva (*juris civitatis et feudorum*).¹⁸

Bourgignonova zpráva ukazuje, že nová katedra byla ohrožena nejen nedostatkem personálu, ale i konkurencí ze strany katolických duchovních. V této souvislosti je třeba uvést, že zhruba od začátku 40. let 18. století se katoličtí duchovní ve střední Evropě ve zvýšené míře angažovali v kampani proti sekulárnímu přirozenému právu. V návaznosti na italské autory a zejména na bavorského jezuitu Ignaze Schwartzze začleňovali do svých děl kritiky protestantských autorů, ale také se snažili vytvořit vlastní konkurenční koncepci přirozeného práva, která by pod stejným titulem vlastně jen pokračovala v scholastice.¹⁹ Marie Terezie tomu předešla zákazem vycházet „ze zaprášených peripatetických domněnek“, který vtělila do instrukce pro filosofické a teologické fakulty z roku 1752, resp. 1754.²⁰ Tento zákaz obcházeli katoličtí duchovní tím, že používali knihy, kde se odkazovalo přímo na bibli, anebo na moderní italské a středoevropské katolické autory.²¹ Na filosofické fakultě navazoval na tyto snahy jezuita Josef Jurain. Jak uvidíme, konkurz na katedru přirozeného práva z roku 1758 vyjasnil i tuto otázku.

Konkurz na profesuru přirozeného práva

Po předčasné smrti Antona Fincka byla katedra opět ohrožena. Aby se zajistilo její pokračování, byl v roce 1758 vyhlášen konkurz na její nové obsazení, k němuž se v archivu Českého gubernia dochovaly unikátní podklady.²² K žádostem jsou přiložené i krátké autobiografie uchazečů, které nám umožňují poznat i jejich sociální profil a zpětně odvodit, jaký typ učence se mohl s tímto oborem uplatnit v katolické habsburské monarchii. O místo se ucházeli dva mladí učenci z Říše, korepetitor z Tereziánské akademie Josef Anton Schuster a nakonec se překvapivě přidal i Leonard Josef Banniza, syn známého vídeňského profesora trestního práva Johanna Petera Bannizy. V podkladech se ale katedra omylem nazývala „*professur des iuris naturae et gentium*“.²³

¹⁸ Národní archiv (dále NA) Praha, České gubernium (dále ČG) – publicum 1755–1763, kart. 210, složka 2, *Extractus clementissimi rescripti dtto 30 7bris et recepto 8 8bris 1758*, sine folio (výplata Schrodovi za dočasnou výuku přirozeného práva).

¹⁹ Srov. Ivo CERMÁN, *Ethics and natural law: wolffianism in Prague 1750–1773*, SVEC (Studies in Voltaire and the Eighteenth Century) 7, 2011, s. 131–146. Téma katolické reakce jsem rozvinul v přednášce *Catholic Responses to Natural Law* na kongresu ISECS v roce 2019. Zatímco v druhé polovině 17. století katoličtí právníci v jižním Německu integrovali podněty protestantských autorů sekulárního přirozeného práva, v Itálii pracovali teologové od začátku 18. století na vytvoření konkurenčního pojetí a na polemikách (Giambattista Vico, Caste Ansaldo, Daniello Concina, Francesco Finetti). Ve střední Evropě zahájil tuto kampaň bavorský jezuita Ignaz Schwarz svým dílem z roku 1743, na nějž pak navázali další jezuité a benediktni.

²⁰ Peter Karl JAKSCH (Hg.), *Gesetzeslexikon im Geistlichen-, Religions- und Toleranzfache (...) für das Königreich Böhmen von 1601 bis 1801*, V, (R–S), Praha 1828, s. 602–605. Tato instrukce pro pražskou filozofickou fakultu z roku 1754 opakuje ustanovení průlomové instrukce pro filozofickou fakultu ve Vídni z roku 1752, která se však nedochovala. Srov. R. KINK, *Geschichte der kaiserlichen Universität zu Wien*, II/1, s. 458–459. Podle Kinka se vídeňská instrukce nacházela ve *Statutenbuch der Universität Wien*, kterou ve své knize editoval. V jeho edici je však z této instrukce pro filozofii a teologii jen teologická část.

²¹ I. CERMÁN, *Ethics*, s. 137–145.

²² NA Praha, ČG – publicum 1755–1763, kart. 210, složky 2–3.

²³ Tamtéž, koncept zprávy pro Marii Terezii, 25. 5. 1758.

Nejzajímavější jsou žádosti obou neúspěšných mladých uchazečů. Johann August Grössl měl být v tuto dobu již několik let zaměstnán jako bibliotekář pražské univerzity,²⁴ avšak v textu své žádosti to explicitně neuvádí.²⁵ Zajímavé je, že v úvodu žádosti teprve uvazuje o tom, že po náhlé smrti Finckeho bude nepochybně potřeba tak důležitou profesuru brzy obsadit, což naznačuje, že se nabídl dříve, než byl konkurz vůbec vypsán. Grössl připomíná, že se o stejné místo ucházel již před čtyřmi lety, tj. v roce 1754. Mezitím prý doložil svá právníká merita vykonáváním korepetic a také sepisováním mnohých tiskem vydaných traktátů, u nichž však neuvádí žádný titul.²⁶ Vyžádal si prý však od Reprezentace a komory²⁷ jejich dobrozdání, které jeho práci potvrdí. Svou právníckou práci vykonával i po reformě (*Studien-Reformation*) a pokračuje v ní dosud. Zároveň prosil panovnici, aby přihlédla k tomu, že během pruského bombardování Prahy v roce 1756 s nasazením vlastního života přispěl k záchraně univerzitní budovy i knihovny.

Také druhý mladý uchazeč Carl David Lossius byl již v této době zaměstnán ve správě univerzity, a sice v jejím archivu. Ve své žádosti²⁸ vysloveně připomíná, že se o místo ucházel již žádostí ze 7. 2. 1756, ale Reprezentace a komora jej tehdy pověřila jinou službou, po jejímž splnění měl povoleno se znovu ucházet o místo. K této větě bohužel nepřipojuje, proč žádal právě v daném roce, když o obsazení místa profesora přirozeného práva se rozhodovalo v roce 1755.²⁹ Zato vysvětluje, že panovnice jej po úmrtí archiváře Reinharda Priesterlicha³⁰ pověřila vedením univerzitního archivu, což potvrdila reskriptem z 23. 4. 1757. Lossius prý pokračoval v budování archivu, ale nízký roční plat 200 fl. prý nestačí na to, aby uživil sebe a svou manželku. Zánik tohoto místa by jej přivedl na žebráckou hůl.

Jelikož žadatel chtěl doložit i svou kvalifikaci, připojil nástin svých předchozích studií práv. Studoval prý na univerzitách ve Wittenbergu a Lipsku, ovládá řečtinu, francouzštinu a holandsčinu. V roce 1733 získal prý ve Wittenbergu doktorský titul a přednášel tam veřejně *jus feudale, civile et publicum*, složil veřejně *specimina* a byl přijat mezi saské advokáty. Vévoda Merseburský jej přijal jako asesora k zemskému soudu v Dolní Lužici. Pak však v Praze roku 1733 přijal samospasitelné katolické náboženství a ze Saska odešel. Arcibiskup pražský jej přijal mezi advokáty konzistoře. Jeho kvalifikaci dokládá i to, že jej Reprezentace a komora uznala za schopného učit historii práva. Lossius prosil, aby bylo přihlédnuto k tomu, že pro lásku k náboženství opustil svou vlast i vše drahé.

²⁴ Marie PAVLÍKOVÁ, *Vznik a vývoj univerzitní knihovny*, in: Ivana Čornejová (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, II, (1622–1802), Praha 1996, s. 203–223, zvl. s. 208; Milada SEKÝRKOVÁ, *Univerzita jako úřad? Správní vývoj pražské univerzity od tereziánských reforem do roku 1950 a její písemnosti*, Praha 2020, s. 134.

²⁵ NA Praha, ČG – publicum 1755–1763, kart. 210, složky 2–3, žádost Johanna Augusta Grössla (v literatuře často jako „Gressl“), 17. 1. 1758, sine folio.

²⁶ Podle Jirečkovy rukověti měl sepsat dva rukopisy o českém právu. Srov. J. KLABOUCH, *Osvícenské právní nauky*, s. 134.

²⁷ Reprezentace a komora byla zemská vláda, která vznikla v květnu 1749 v rámci Haugwitzových reforem, aby nahradila zrušené místodržitelství. Srov. František ROUBÍK, *K vývoji zemské správy v Čechách v letech 1749–1790*, Sborník archivních prací 19, 1969, s. 41–188.

²⁸ NA Praha, ČG – publicum 1755–1763, kart. 210, 1. 2. 1758, sine folio. K Lossiovi a jeho práci v archivu srov. Miroslav TRUC, *K dějinám archivu pražské univerzity v polovině 18. století*, AUC-HUCP 1, 1960, s. 91–126, zvl. s. 101.

²⁹ Miroslav Truc se domnívá s odkazem na Klaboucha, že se jednalo o místo profesora dějin, geografie a heraldiky, což ale také nijak neodpovídá pravdě. M. TRUC, *K dějinám*, s. 101; M. SEKÝRKOVÁ, *Univerzita*, s. 134.

³⁰ K Priesterlichovi srov. M. TRUC, *K dějinám*, s. 97–99.

Konečně Josef Anton Schuster ve své stručné žádosti uváděl jen to, že již tři roky pracuje jako korepetitor na tereziánské rytířské akademii ve Vídni, ale o svých předchozích studiích nic nesdělil.³¹ Jeho údaj se nepochybně vztahuje ke krátkodobé rytířské akademii, která byla experimentálně zřízena roku 1755 v rámci Tereziána a pod tlakem sedmileté války byla zrušena výnosem z 13. 11. 1758.³² Na této experimentální instituci studovali starší žáci Tereziána, aby zde získali hlubší znalosti moderních směrů přirozeného práva. Výukou přirozeného práva byl pověřen Karl Anton Martini, jemuž pomáhal na stolicích církevního a státního práva Paul Josef Riegger.³³ O korepetitorech, jako byl Schuster, se literatura nikde nezmiňuje, ale jeho žádost ukazuje, že i oni se významně podíleli na zavádění nových předmětů. V době podání jeho žádosti již muselo být zřejmé, že rytířská akademie spěje k zániku, takže se místo v Praze jevilo jako dobré východisko. Schuster připomněl také slib daný mu na začátku jeho působení ve Vídni, že se panovnice zasadí o to, aby se při obsazování uvolněných profesorských míst myslelo přednostně na korepetitory z Tereziána. Schuster rovněž požádal o vyplacení zadržovaného platu za poslední měsíce. Ke své kvalifikaci uvedl, že má složené tři zkoušky, ale vysvědčení prý zdržují direktori studii.

Situaci ovšem zkomplikovala překvapivá žádost zasláná vídeňským profesorem trestního práva Johannem Peterem Bannizou ve jménu jeho syna Leonarda Josefa Bannizy.³⁴ Uvedl, že jeho syn již dokončil studia na univerzitě ve Würzburgu, získal zkušenosti v různých druzích práva na katolických i protestantských univerzitách a navíc již po tři roky působí jako korepetitor pánů hrabat Trautsohnů. V neposlední řadě složil již ve Vídni čtyři předepsané zkoušky ze všech druhů práva. Poslední zkoušku z *jure publico* by také složil, kdyby nebyl direktor fakulty odvolán do komise.

O všech čtyřech uchazečích rozhodla komise právnické fakulty v dubnu 1758.³⁵ Členy komise byli direktor fakulty Kressel von Qualtenberg, dále profesor kanonického práva Josef Daniel Dewaldt, profesor digest Joannes Wenzel Dworzak von Boor a profesor státního práva Franz Lothar Schrodte. Nejprve se dne 22. 4. 1758 sešel direktor fakulty se všemi profesory a doktory právnické fakulty. V úvahu vzali všechny uchazeče, i když u Bannizy komise uvádí, že jeho žádost byla prý podána prostřednictvím arcibiskupa. Ve svém rozhodnutí z 26. dubna 1758 pak direktor komise Kressel nejprve zopakoval argument ze Schusterovy žádosti, že „myšlenky Její císařsko-královské výsosti směřují k tomu, aby se upřednostňovali poddaní, zaměstnaní na univerzitách v dědičných zemích.“³⁶ S přihlédnutím k této okolnosti se komise rozhodla pro Schustera, který je z uchazečů nejschopnější a dle spolehlivých zpráv se vyznačuje i mravným životem (*Lebens-Wandel*). Kromě toho prý před třemi lety chodil na *Collegia ad Digesta* na pražské právnické fakultě a projevil při tom skvělou pozornost.

Toto usnesení podepsané Kresselem, Dewaldtem, Dworzakem a Schrodtem bylo 26. 2. 1758 odesláno Reprezentaci a komoře v Praze, která pak 2. 5. 1758 vypracovala vlastní

³¹ NA Praha, ČG – publicum 1755–1763, kart. 210, žádost 24. 1. 1758.

³² Johannes SCHWARZ, *Die niederen und höheren Studien an der k. k. Theresianischen Akademie in Wien*, Jahresbericht des Gymnasiums der Theresianischen Akademie 1902/1903, s. 1–28, zvl. s. 11–16.

³³ Tamtéž, s. 15.

³⁴ NA Praha, ČG – publicum 1755–1763, kart. 210, žádost Leonarda Josefa Bannizy, 11. 1. 1758, sine folio.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ „Ihro Kayser Königl Majestät allerhöchste Willens Mainung habtsächlich dahin gehet, auf die in dero erbländischen Universitäten vollständig gerbrieffte Subjecta vorzüglich zu gedencken.“

zprávu, již zřejmě týž den odeslala do Vídně, patrně Direktoriu in publicis et cameralibus. Ve své zprávě shrnula Reprezentace a komora obsahy žádostí a vyslovila se pro Schustera.³⁷ Jelikož ale přes léto dlela panovnice obvykle v Laxenburgu a navíc probíhala válka, přišlo první rozhodnutí z Vídně až v září. V něm bylo nařízeno vyrovnat dlužný plat Schrodtovi za náhradní výuku. Až 6. 11. 1758 přišel definitivní reskript Direktoría in publicis et cameralibus podepsaný vicekancléřem Janem Karlem hrabětem Chotkem, jenž obsahoval opis reskriptu Marie Terezie datovaného 12. září 1758. V něm oznamovala, že profesuru *juris naturae et institutionum* dostane korepetitor Tereziánské akademie Josef Anton Schuster kvůli svým schopnostem a učenosti. Současně s tím získává Schuster nárok i na plat stejně vysoký, jako měl jeho předchůdce, který se mu má začít vyplácet ode dne nástupu. Na základě tohoto rozhodnutí se Schuster koncem roku 1758 chopil profesury přirozeného práva v Praze.

Přirozenoprávní koncepce

Úspěšný konkurz zajistil pokračování katedry a poskytl stabilní poměry pro původní vědeckou tvorbu pražských profesorů. Instrukce pro obě katedry z roku 1754 i podmínky konkurzu ukládaly vyučujícím povinnost vypracovat vlastní učebnice, které by vyhovovaly potřebám katolické monarchie. Vyučující přirozeného práva a institucí měl začít výukou historie práva.³⁸ V oblasti teorie měl za úkol zabývat se pouze přirozeným právem soukromých osob, tedy ve stavu přirozeném, a ne právem ve stavu občanském, tedy po uzavření společenské smlouvy. Za tím účelem měl ve svém kompendiu vycházet z Grotia, Pufendorfa, Thomasia, Heineccia, Glafeyho, jejichž omyly měl ale vyvažovat podle prací katolických teologů, jako byli sv. Augustin, Tomáš Akvinský a morálních teologů Honorata Tournellia, Samuela Huberta a jezuity Jacoba Bonfreria. Základy římského práva měl pak přednášet dle pravidel práva přirozeného, v čemž měl následovat metodu Coccejeho komentářů.

Jak známo, Fincke stihl sepsat přehled dějin práva, ale k sepsání vlastního kompendia přirozeného práva již nedospěl. Jeho nástupce Josef Anton Schuster sice rozvinul bohatou literární aktivitu, ale k sepsání kompendia se zřejmě nedostal. Místo toho se věnoval různým konkrétním otázkám, v nichž většinou vycházel z komentáře k nějakému místu v Grotiově *De jure belli ac pacis*. Obecnějšímu pojednání se nejvíc blížila jeho práce o přivlastňování věcí v přirozeném stavu.³⁹ Schuster ji pojal jako komentář ke kapitole 5 v knize II jeho *De jure belli ac pacis*, která navazuje na kapitulu o přivlastňování věcí válečnými stranami ve válce.⁴⁰ Z toho vyplývá, že pravidla stanovená pro spravedlivé přivlastňování věcí v přirozeném stavu se měla aplikovat i na jednání válčících stran. Zároveň ovšem tato otázka souvisí s problémem vlastnictví. Zatímco vlastnictví je institut chráněný zákony a je tudíž myslitelný až ve stavu občanském, držba věcí v přirozeném

³⁷ Tamtéž, koncept zprávy 2. 5. 1758.

³⁸ „Verhaltens-Bericht für den Professoren iuris naturae et institutionum“, Georg Norbert SCHNABEL, *Geschichte der juridischen Facultät an der vereinigten Carl-Ferdinandeischen Hochschule zu Prag*, II, Praha 1827, s. 113–120.

³⁹ Josef Anton SCHUSTER, *Exercitatio academica de jure usucapionis in statu naturali*, Praha 1759.

⁴⁰ Hugo GROTIUS, *De iure belli ac pacis libri tres*, ed. P. C. Molhuysen, Leiden 1919 (dále IBP), II, kap. 5.

stavu se zdá být nemožná. Grotius diskuzi navíc spojil i s otázkou práv pána nad otroky.⁴¹ Poznamenejme však, že podle Ignaze de Lucy i Wurzbachova *Lexikonu* měl Schuster napsat práci *Exercitationes duae in iuris naturae partem generalem*, jež by snad mohla být oním obecnějším kompendiem k přirozenému právu, který měl sepsat.⁴² Žádný exemplář se však zatím nepodařilo najít.

Komplexnější otázky přirozeného práva měl probírat profesor *juris civitatis et feudorum*. I jemu byli v instrukci z roku 1754⁴³ doporučení někteří klasičtí autoři, z nichž měl vycházet, dokud nenapiše vlastní kompendium. Tato jména byla zároveň doporučením pro koncepci, jíž se měl držet. Bylo mu doporučeno učit zatím dle učebnice benediktina Schmiera z univerzity v Salcburku, Böhmerova *Introductio ad jurem publicum* a podle anonymní práce *Essai sur le gouvernement civil*, za jejíhož autora byl pokládán arcibiskup Fénelon. Ve skutečnosti byl však autorem zednář Andrew Michael Ramsay, což se tenkrát nevědělo.⁴⁴ Z klasiků sekulárního přirozeného práva byli doporučeni Grotius, Pufendorf, Hornius, Boecler, Heineccius a Cocceji. Pro výuku veřejného práva Říše římské národa německého byl předepsán Mascov.

Franz Lothar Schrodrt podle instrukcí skutečně sepsal dvě zásadní kompendia, jedno pro *jus civitatis* a druhé pro mezinárodní právo.⁴⁵ Vychází v něm zejména z Grotia, Pufendorfa a Wolffa, ale bezprostředním vzorem v uspořádání materiálu mu je zpracování Johanna Justina Schierschmida z nově založené katolické univerzity v Erlangen.⁴⁶ Jeho argumentace je wolffovská, zvláště když své dedukce odvozuje z obecných pojmů.

Schrodrt rozvíjí starší katolickou tradici, podle níž je přirozené právo lidský výtvar, neboť jsou to pravidla, která člověk zjistí svým rozumem. Bůh totiž stvořil člověka s přirozeností, k níž patří i rozum, a právě v tomto smyslu jde o přirozené právo. Tuto optimistickou koncepci, která důvěřuje v lidské schopnosti, kdysi luteráni odmítali, ale od dob Grotia a Pufendorfa byla přijata i sekulárními právníky luteránského vyznání. Tuto tradici však paralelně s nimi dále rozvíjela i škola katolického práva ve Španělsku a ve střední Evropě a v Praze na ni navázal ve 30. letech 18. století Nikolaus Ignaz Königsmann. Schrodrt v podstatě rozvíjel stejné pojetí člověka, ale odkazoval při tom již jen na Pufendorfa. K této tradici patřilo i „laxní pojetí“ práva, jež k právním pravidlům řadilo nejen zákazy a příkazy, ale i povolující pravidla.⁴⁷ Totéž pravidlo systematizoval Christian Wolff a Schrodrt jej převzal od něj. Do přirozeného práva dle něj patří pravidla, která mají za cíl bezpečnost a blahobyt společnosti (*securitas ac salus rei publicae*). Patří sem tudíž příkazy, které se

⁴¹ IBP II, 5, §§ XXVII–XXXII.

⁴² Josef Anton SCHUSTER, *Exercitationes duae in iuris naturae partem generalem*, I, *De natura generatim et singulatim, de natura Dei et hominis, primis iuris naturalis fontibus et resultante inde statu hominum morali*, II, *De actionum humanarum differentia earumque moralitate*, Praha 1764. Srov. Ignaz de LUCA, *Das gelehrte Oesterreich*, II, Wien 1778, s. 116–117; Constantin von WURZBACH (Hg.), *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich*, XXXII, Wien 1876, s. 259.

⁴³ „Verhaltens-Bericht für den Professoren iuris publici et feudalis“, in: G. N. SCHNABEL, *Geschichte*, II, s. 130–136.

⁴⁴ Srov. I. CERMAN, *Podněty*, s. 74; Georges LAMOINE (ed.), *Andrew Michael Ramsay, Essais de politique. Edition critique*, Paris 2009.

⁴⁵ Johann Franz Lothar SCHRODT, *Systema iuris publici universalis*, Praha 1765 (2. vydání Bamberg 1780); týž, *Systema iuris gentium*, Praha 1768 (2. vydání Bamberg 1780). Obě díla citujeme podle vydání z roku 1780.

⁴⁶ Johann Justin SCHIERSCHMID, *Elementa iuris naturalis et gentium*, Frankfurt am Main 1742. (Schrodrt na toto dílo často odkazuje.)

⁴⁷ K hlavnímu principu práva srov. J. F. L. SCHRODT, *Systema*, Prolegomena, I, §12; § 20.

vztahují k jednání, jež tyto cíle podporuje, zákazy, jež se vztahují na jednání, které těmto cílům brání, a oblast povolujících pravidel, jež se vztahuje na neutrální adiaphora.⁴⁸

Takováto široká koncepce vedla obyčejně k širokému rejstříku práv, ale Schrodrt se tomuto tématu vůbec nevěnuje. Místo toho v souladu s instrukcí pro profesora státního práva věnuje nejvíc prostoru právům svrchované moci (*imperans*) a vytváří vpravdě absolutistickou koncepci státu.

Je tomu tak i přesto, že Schrodrt přejímá Pufendorfovu koncepci dvojí společenské smlouvy. První společenskou smlouvou, již nazývá *pactum associationis*, se pojí jednotlivci k sobě navzájem a vytvářejí společnost, druhou, již nazývá *pactum subjectionis*, se společnost poddává panovníkovi. Je to značně zjednodušené pojetí oproti Pufendorfovu výkladu, který tyto pojmy neuzivá. Pojetí dvojí společenské smlouvy vytvořilo předpoklady k vnímání „samosprávné“ společnosti jako samostatné kategorie, jež existuje před státem. Schrodrt toto pojetí ještě zesílil tím, že společnost vnímal dle vzoru Johanna Friedricha Hornia jako stupňovitou strukturu, jež jde od jednoduchých společností (*societates simplices* – rodina, obec) přes „neúplné společnosti“ (*societates imperfectae* – manželství, rodina, panství) k „úplným společnostem“ (*societates perfectae*), jež se charakterizují tím, že mají panovníka a vlastní zákony.⁴⁹ Ty nevznikají spojením z jednotlivců, ale skládají se z „neúplných společností“ jako „složené společnosti“ (*societates compositae*). Tato myšlenková tradice navazovala na aristotelské pojetí a byla vlastně v rozporu s představou o společenské smlouvě, protože tu měli uzavírat jednotlivci, zatímco tento tradiční výklad chápal vznik společnosti jako stupňovitý přechod od přirozených celků (rodina, klan) k umělým celkům (společnost, stát), takže společenskou smlouvu by musely uzavírat rodiny. V souladu s touto koncepcí, již modernizoval Johann Friedrich Hornius a v katolickém světě ji uplatnil benediktýn Franciscus Schmier, pak Schrodrt tvrdil, že životem občanů po společenské smlouvě se prý zabývá i vědní obor *politica architectonica*. I tato představa o „architektuře“ společnosti byla dalším krokem k vytvoření „společnosti“ jako samostatné kategorie, kde jsou lidé spojeni dobrovolně a jednájí svobodně.

Schrodrt však touto cestou nešel. Místo toho zastával názor, že jedinec je zcela podroben svrchované moci (*imperans*), která musí konat pro zajištění cílů společnosti – bezpečí a blahobytu (*securitas et salus*). Občan ji nesmí kritizovat, protože nemá dostatek informací, nesmí ani klást odpor. Právní poměr občana k svrchované moci je dán tím, že v podmínkách právního systému, jenž je pojatý jako soustava výroků logicky dedukovaných z nejvyššího příkazu, musí být nejvyšší moc vyňata ze soustavy vzájemně vymahatelných práv a povinností. Panovník má práva vůči poddaným, ale poddaní nemají vůči panovníkovi vymahatelná práva. Pokud by je totiž směli vymáhat ať bojem, nebo soudně, znamenalo by to odmítnutí života v občanském stavu, jenž je definován jako život pod svrchovanou mocí vydávající zákony. Nastal by návrat do stavu přirozeného. Poddaný má vůči svrchované moci povinnost poslušnosti, věrnosti, statků a práce.

Svrchovaná moc má vůči poddanému všechna práva, včetně práva „života a smrti“ (*jus vitae et necis*). Zajímavé je, jak to Schrodrt logicky „dedukuje“. Zastává totiž Wolffův názor,

⁴⁸ J. F. L. SCHRODT, *Systema*, Prolegomena, I, § 20 „Illa quae finis societatis civilis conveniunt, iure publico universali praecepta, quae huic fini repugnant, prohibita, quae relative ad huc finem sunt adiaphora, seu indifferentia, in statu civili premissa sunt.“

⁴⁹ Srov. IVO CERMAN, *Obraz společnosti raného novověku*, in: Václav Bůžek a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku*. Struktury, identity, konflikty, Praha 2010, s. 54–74.

že právo na život nelze nikomu postoupit, a proto ani poddaný se nemůže vzdát svého práva na život ve prospěch panovníka. Život ale pochází od Boha, a protože i povinnost zachovat bezpečí a blahobyt společnosti pochází od Boha, má panovník právo využít života poddaného ve prospěch obecného dobra. Toto panovníkovo právo prý totiž pochází přímo od Boha, a ne od poddaného. To je vskutku absolutistická dedukce, se kterou se v díle Christiana Wolffa nesetkáme.

Přesto nepatří vztah poddaného a svrchované moci k centrálním tématům Schrodtova kompendia. Krátce je zde zdůvodněno, že panovník má právo zasahovat do majetku, tj. vybírat daně, i do svědomí poddaného, ale nejvíc prostoru je věnováno vztahu státu a církve. Zde je vidět hlavní důvod zájmu reformní monarchie o přirozené právo. Schrodrt zdůvodňuje na základě povinnosti starat se o bezpečí a blahobyt, že panovník smí využít svého *jus eminens* k hlubokým zásahům do majetku i pravomocí církve. K náboženské toleranci se Schrodrt nevyjadřuje, ale z krátké zmínky o právu panovníka zasahovat do svědomí poddaných lze soudit, že náboženskou toleranci neuznával.

Konec přirozeného práva na filozofické fakultě

Stabilizace dosažená konkurzem na katedru přirozeného práva přinesla rozhodnutí i v otázce podloudné jezuitské konkurence. Paralelně s činností nově jmenovaných sekulárních profesorů totiž publikoval k otázce přirozeného práva i pilný jezuita Josef Jurain z Filozofické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity.⁵⁰

Při pohledu na strukturu jeho literární tvorby se zdá, jako by chtěl vlastními silami také pokrýt všechny úrovně přirozenoprávních vztahů. Postupoval totiž také od vztahů mezi jednotlivci přes stát až po mezinárodní vztahy. V roce 1759 vydal obsáhlý spis *Lucubrationes ethico-politicae*, v němž pojednal o státě.⁵¹ Svou oblast zkoumání si označil jako „politiku“ (*politica*), čímž měl na mysli vztahy mezi lidmi v občanském stavu. Vycházel při tom z definic Christiana Wolffa, aniž by však použil jeho metodu odvozování pravidel z nejvyššího příkazu. V roce 1760 vydal k politice další důležitý spis *De presidii reipublicae*, v němž hájil zásadu, že pro udržení pořádku je nejdůležitější chránit jednotu náboženství.⁵² Konečně v roce 1760 vydal rozšířenou verzi staršího spisu, k níž nyní přidal polemický výpad proti Grotiovi a Pufendorfovi, kterým vytkl, že *dictamen rectae rationis*, ani *socialitas* nemohou sloužit za základ přirozeného práva. Tím je dle jezuita Juraina jen Boží vůle.⁵³ Zároveň s tímto příspěvkem k základním pojmům vydal pojednání o *jus gentium*, kde navázal na Grotia a v druhé části podal komentář k jeho dílu *De jure belli ac pacis*.⁵⁴ Vykládal zde tudíž stejnou látku, jakou se zabýval profesor *juris civitatis*.

Tímto spisem vyprovokoval ostrou reakci vídeňských úřadů. V listopadu 1760 přišel na pražskou Reprezentaci a komoru reskript z vídeňského Direktoria, v němž byla formulována ostrá kritika tohoto Jurainova pojednání. Dílo prý bylo špatně formulováno a místy

⁵⁰ K němu srov. Ivana ČORNEJOVÁ – Alena FECHTNEROVÁ, *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773*, Praha 1986, s. 196.

⁵¹ Josephus JURAIN, *Lucubrationes ethico-politicae in jus naturae*, Praha 1759.

⁵² Týž, *Comentationes politicae de presidii reipublicae*, Praha 1760.

⁵³ Týž, *Lucubrationes ethicae in jus naturae*, Praha 1760, § 8, § 12.

⁵⁴ Týž, *Commentarius in jus gentium*, Praha 1760.

zcela nesrozumitelné, zejména ale vadilo, že Jurain si v podtitulu přivlastnil titul „profesora přirozeného práva“. Tento titul ve skutečnosti užíval již ve starších spisech. Reprezentace a komora dostala rozkaz zakázat mu nadále užívat takového titulu a v podstatě i zabránit tomu, aby ještě něco publikoval k tématu přirozeného práva. „Tím více, že v Praze jsme právě jednoho zvláštního profesora přirozeného práva zaměstnali,“ postěžovaly si vídeňské úřady. Do budoucna bylo zakázáno profesorům publikovat něco mimo sféru svého oboru.⁵⁵

Závěr

Ačkoliv byla pražská univerzita místem raných experimentů s přirozeným právem a místem zřízení experimentální katedry v roce 1748, ocitla se již v okamžiku zřízení regulární katedry v roce 1754 v krizi. Po odchodu prvního profesora do Vídně a předčasné smrti druhého nebylo jisté, zda si v Praze udrží systém dělicí disciplínu mezi katedry přirozeného práva a státního práva. Oba profesori navíc museli bojovat s konkurencí na filozofické fakultě, kde se jezuité rovněž snažili vyučovat přirozené právo po svém. Za těchto okolností proběhl v roce 1758 konkurz na obsazení katedry, jehož průběh je zde rekonstruován na základě pramenů z fondu České gubernium – publicum. Ty byly sice známy již starší historiografii, ale zatím nebyly využity k rekonstrukci samotného konkurzu.

O místo se ucházeli dva vědci z Říše římské národa německého, zřejmě oba konvertité, kteří se v Praze dočasně živili v univerzitním archivu a univerzitní knihovně. Dále se přihlásil korepetitor z tereziánské akademie Josef Anton Schuster, který argumentoval tím, že jim bylo slíbeno přednostní právo na profesorská místa na univerzitách v dědičných zemích. Konečně se přihlásil Leonard Josef Banniza, syn profesora trestního práva Johanna Petera Bannizy z Vídně. Komise složená z direktora studií a profesorů právnické fakulty vybrala Schustera, protože jim připadal nejkompentnější. To umožnilo profesoru *iuris civitatis* Schrodtovi, aby se cele věnoval svému oboru. Krátce po konkurzu zasáhlo vídeňské direktorium proti jezuitovi Josefu Jurainovi, kterému v roce 1760 zakázalo titulovat se jako profesor přirozeného práva a implicitně mu tím dali najevo, aby již k této disciplíně nepublikoval.

Období po konkurzu je tedy epochou posledního rozkvětu domácí tvorby před zavedením jednotných učebnic psaných vídeňskými profesory. V článku rozebíráme díla obou pražských profesorů Schustera a Schrotda, kteří si měli dle instrukce látku rozdělit tak, že profesor přirozeného práva měl psát o právech jednotlivců v přirozeném stavu, zatímco profesor *iuris civitatis* měl psát o vztazích mezi občany ve státě po uzavření společenské smlouvy. Zatímco Schuster se věnoval jen komentářům k speciálním otázkám a celkové kompendium nenapsal, Schrodt sepsal systematicky kompendia k obecnému právu státu (*jus publicum universale*) a k právu mezi státy (*ius gentium*). Jeho koncepce navazuje na

⁵⁵ NA Praha, ČG – publicum, 1756-1763, kart. 203, M 1, reskript, Wien 22. Novembris 1760 „Endlich ist ein Buch zum Vorschein gekommen, unter der Unterschrift Commentarii in jus gentium authore Josephi Jurain S. J. Philosophiae Doctore, Ethicae et Juris Naturae Professore Pragae in 4to. Da nun dieseß Werck übel gerathen, und an vielen Ohrthen nicht einmal verständlich ist, als wirdt ihr diesem Professori P. Jurain recht gemessen untersagen sich künftighihn den Titul eines Professoris Juris naturae beyzulegen und dießes um so mehr, als Wier ohnehin in Prag einen besonderen Professoren Juris Naturae aufgestellt haben. Wie Wier dann überhaupt wollen, dass die Professores nicht extra sphaeram ihrer Facultät gehen, und nichts zum Druck befördern sollen, als welches der Universität eine Ehre bey dem Publico machen kann.“

katolickou tradici, jež považuje přirozené právo za pravidla objevená lidským rozumem, ne za pravidla působící sama o sobě z přírody. Ačkoliv převzal učení o dvojí společenské smlouvě i koncepci práva, která *lex permissiva* (čili práva) nevyklučovala z oblasti právních vztahů, přeci jen zastával absolutistickou koncepci státu. Podle ní bylo nejdůležitější postavení svrchované moci (*imperans*), jež směla konat vše pro zajištění bezpečnosti a blahobytu. I když jí poddaný nemohl předat právo na život, panovník o něm mohl stejně rozhodovat, jelikož zdrojem jeho povinnosti starat se o bezpečnost a blahobyt byl Bůh a ten je i zdrojem práva na život.

Schrodt ve svém kompendiu chválil i učebnici napsanou vídeňským profesorem Karlem Antonem Martinim. Jakmile však Martini ve své tvorbě pokryl všechny oblasti výuky požadované instrukcemi, byly jeho učebnice předepsány i pro Prahu a tím vytlačily Schrodtovy učebnice z oběhu. Jednotné učebnice byly předepsány v instrukci pro právnické fakulty ve Vídni a Praze, kterou sepsal Franz Ferdinand Schrötter v roce 1775.⁵⁶ Toto sjednocení výuky znamenalo na dlouhý čas konec původní vědecké tvorby v Praze.

IVO CERMAN

Ausschreibung einer Professur für Naturrecht 1758

ZUSAMMENFASSUNG

Der experimentelle Lehrstuhl für Naturrecht wurde in Prag früher als in Wien gegründet, nämlich bereits 1748, und sogar schon in den 1730er Jahren wurde hier über Naturrecht diskutiert. Nach der Übertragung von Reformen auf die Wiener Universität im Jahre 1752 und der Entstehung eines Lehrstuhls für Naturrecht in Wien 1753 verschob sich der Schauplatz von Innovationen in die Residenzstadt, während den Prager Lehrstuhl eine Krise befiel. Ursache dafür war die schlechte Personalpolitik, die dafür sorgte, dass der Lehrstuhl zweimal vakant blieb und sein weiteres Bestehen bedroht war. Während im System der Wissenschaften, das 1752 eingeführt wurde, Naturrecht vom (allgemeinen) öffentlichen Recht getrennt sein sollte, wurden in der auf den Tod des Lehrstuhlinhabers folgenden Vakanzzeit beide Lehrstühle zeitweilig miteinander verbunden. Die Ausschreibung einer neuen Professur 1758 sicherte dem Lehrstuhl sein weiteres Bestehen und schuf die Bedingungen für das literarische Schaffen der einzelnen Professoren. Die Ausschreibungsunterlagen machen mit dem sozialen Profil der Bewerber näher bekannt und zeigen somit das soziale Porträt von Menschen, die sich Mitte des 18. Jahrhunderts mit Recht (*ius*) ihren Unterhalt in Prag verdingten. Den Lehrstuhl für Naturrecht erhielt Josef Anton Schuster, den für allgemeines öffentliches Recht hatte Franz Lothar Schrodt inne. Nach der Ausschreibung wurde der Jesuit Josef Jurain von der Philosophischen Fakultät, der ohne Genehmigung der Regierung durch eigene Arbeiten über das Naturrecht versucht hatte, der juristischen Fakultät zu konkurrieren, mundtot gemacht. In den 1760er Jahren veröffentlichten also Schuster und Schrodt eine Reihe wichtiger Arbeiten im Fach Naturrecht. Grundlegend waren die Arbeiten von Schrodt, der in ihnen seine eigene absolutistische Staatskonzeption schuf.

doc. PhDr. et Dr. phil. Ivo Cerman, Ph.D.

*Historický ústav, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
cerman@ff.jcu.cz*

⁵⁶ Franz Ferdinand SCHRÖTTER, *Ratio studii iuridici*, Wien 1775. Srov. R. KINK, *Geschichte*, sv. II, s. 576–578 (dokument č. 170, Verfassung der juridischen Facultät 8. Oktober 1774).